

UDK 159.9:929 Pečjak V.

Ob življenjskem jubileju zaslužnega profesorja dr. Vida Pečjaka

JANEK MUSEK

*Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo,
Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana*

V letu 1999 je praznoval svoj 70 let prof. dr. Vid Pečjak, redni profesor za občo psihologijo in zaslužni profesor Univerze v Ljubljani. Njegovo ustvarjalno delo, ki tudi po upokojitvi še vedno poteka z nezmanjšano močjo, je izjemno zaznamovalo slovensko psihologijo. Vanjo je zapisan kot vrhunski znanstvenik, učitelj in publicist, kot organizator in ne nazadnje kot njen najpomembnejši kronist. S svojim delom in dosežki v domači in svetovni znanosti, publicistiki in s svojim literarnim delom predstavlja zasl. prof. dr. Vid Pečjak enega vrhov v slovenskem intelektualnem prostoru.

Strokovno delo jubilaranta je tesno povezano z razvojem in oblikovanjem psihološke stroke pri nas. Bil je med prvimi študenti psihologije in po končanem študiju med prvimi sodelavci pokojnega profesorja dr. Mihajla Rostoharja na Oddelku za psihologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Na tem oddelku je deloval od svoje zaposlitve leta 1957 vse do upokojitve leta 1998: najprej kot asistent (1957), nato kot docent (1965), izredni profesor (1970) in redni profesor (1975). Tu je tudi doktoriral leta 1965 z disertacijo "Korespondence med občutki ter med občutki in čustvi". V letu 1998 je prejel naziv zaslužnega profesorja Univerze v Ljubljani. Na Oddelku za psihologijo je predaval temeljne predmete iz sklopa obče psihologije in zgodovino psihologije v okviru dodiplomskega študija, vodil je seminar iz obče psihologije in izbirne predmete, od samega začetka pa je deloval tudi v okviru podiplomskega študija psihologije in tu je bil mentor mnogim doktorandom/kam in magistrandom/kam. Zasl. prof. dr. Vid Pečjak je bil med tistimi, ki so ob Mihajlu Rostoharju in po njem najbolj oblikovali podobo psihologije kot stroke in kot znanosti pri nas; s svojim delom, ustvarjanjem in s svojo osebnostjo je vtisnil neizbrisen pečat slovenski psihologiji in njeni univerzitetni enoti, Oddelku za psihologijo na Filozofski fakulteti, edinemu mestu v slovenskem univerzitetnem prostoru, kjer poteka univerzitetni študij psihologije. Za svoje delo in za izjemen prispevek k slovenski znanosti je dobil visoka priznanja, med najvišjimi tudi nagrado nekdanjega Sklada Borisa Kidriča (1976), v letu 1993 pa je prejel naziv Ambasadorja znanosti Republike Slovenije.

Ustvarjalnost zasl. prof. dr. Vida Pečjaka zajema več pomembnih področij, med katerimi so zlasti naslednja:

1. znanstveno raziskovalno delo in znanstveno publiciranje,
2. predavateljsko delo,
3. mentorsko delo,
4. strokovno in organizacijsko delo,
5. publicistično delo na umetniškem področju.

Jubilarantovo znanstveno raziskovalno delo je izredno bogato. Samostojno je objavil okrog 50 znanstvenih in strokovnih monografskih del, preko 300 člankov in razprav, od tega preko 40 v tujih znanstvenih revijah. Temu je treba dodati številna dela, ki so nastala v njegovem sodelovanju z drugimi avtorji (med temi je kar 9 mono-

grafij). Nekatera njegova dela so bila prevedena v tuje jezike, mnoga pa so doživela več izdaj in ponatisov. Impozanten je jubilarntov seznam monografij na znanstveno-raziskovalnem področju. Med najpomembnejše sodijo:

- Poglavja iz psihologije (1965)
- Teorije osebnosti (1975)
- Psihologija spoznavanja (1975, 1977)
- Veliki psihologi o psihologiji (1982)
- Nastajanje psihologije (1983)
- Misliti, delati, živeti ustvarjalno (1987)
- Poti do idej (1989, 1990)
- Psihologija množice (1994)
- Politična psihologija (1995)
- Psihologija tretjega življenjskega obdobja (1998)

Med Pečjakovimi najpomembnejšimi in najizvirnejšimi raziskovalnimi dosežki so študije čutnih sinestezij in z njimi povezana teorija pojmovne mreže, ki pomeni pomemben prispevek k sodobni kognitivni psihologiji. Na širše področje kognitivne psihologije sodijo tudi Pečjakove raziskave na področju psiholingvistike, simbolnih procesov in simbolike in asociativnih procesov. V okviru teh raziskav je razvil posebno metodo, ti. tehniko prostorske lokacije pojmov, ki se je izkazala kot uporabna ne le kot raziskovalni, ampak tudi kot širši diagnostični instrument. Naslednja pomembna tematika Pečjakovega znanstvenega raziskovanja je politična psihologija. Na tem področju je nastalo več empiričnih študij, ki so podlaga dvema novima teoretskima modeloma, modelu o uporabi in modelu o udeležbi v vojni. Poleg omenjenih raziskovalnih področij pa je jubilarntovo delo seglo tudi na druga.

Tako je med prvimi pri nas raziskoval dejavnike učenja, ustvarjalnost, v zadnjem času pa se intenzivno ukvarja s psihološko problematiko tretjega življenjskega obdobja.

Veliko svojega znanstvenega dela je zasl. prof. dr. Vid Pečjak posvetil zgodovini psihologije. Nedvomno je najpomembnejši raziskovalec zgodovine slovenske psihologije, o kateri je pisal veliko v domači in tuji literaturi. Med drugim je osvetlil tudi delo obeh nestorjev slovenske psihološke znanosti, Mihajla Rostoharja in Antona Trstenjaka. Interes za zgodovinske vidike psihologije pa je v Pečjakovem delu prerasel še v znanstveno-teoretsko in epistemološko zanimanje za psihologijo. V osemdesetih letih je izvedel mednarodno anketno raziskavo ekspertnih koncepcij psihologije, v katero je vključil 164 najprominentnejših psihologov iz 32 držav.

Pečjakove raziskave so vselej jasno problemsko zastavljene in izvedene z empiričnim metodološkim aparatom, kjer je to le mogoče. Pri tem velja omeniti krepek delež medkulturnih študij, pri čemer gre jubilarntu kar najvišje mesto med slovenskimi znanstveniki. Nadaljnja odlika jubilarntov raziskav je njihova aktualnost: vedno je raziskoval probleme, ki so bili aktualni s strokovnega vidika in pogosto vprašanja, ki so aktualna tudi z družbenega vidika.

Svoje raziskovalne izsledke je zasl. prof. dr. Vid Pečjak objavljal v slovenskem in mednarodnem znanstvenem prostoru. Veliko je objavil tudi v različnih publikacijah enciklopedičnega in leksikografskega značaja, spet tako doma kot v tujini. Prevodi nekaterih njegovih del samo potrjujejo mednarodno odmevnost Pečjakevega dela.

Jubilarnt je tudi sicer bil - in še je - vključen v tekoče raziskovalno delo na številnih znanstveno raziskovalnih projektih. Bil je nosilec mnogih raziskovalnih projektov, v mnoge pa je bil vključen kot sodelavec. O svojem raziskovalnem delu je poročal na številnih domačih, tujih, mednarodnih in svetovnih znanstvenih kongresih. Na teh srečanjih je organiziral več simpozijev in pogosto nastopil kot vabljen referent. Sodeloval je na 36 mednarodnih konferencah in kongresih, imel na njih štiri plenarna

predavanja, petkrat pa je na njih organiziral in vodil znanstvene simpozije.

Jubilant, zasl. prof. dr. Vid Pečjak, ima za seboj nekaj deset let vsestranskega in poglobljenega predavateljskega dela. Na Oddelku za psihologijo Filozofske fakultete predava od šestdesetih let dalje. Ta predavanja so zajela na dodiplomski ravni vse temeljne predmete s področja obče psihologije, psihološke metodologije in zgodovine psihologije in po uvedbi podiplomskega študija psihologije tudi predavanja na podiplomski ravni. Pečjakova predavanja je tako poslušalo skoraj 40 generacij študentov psihologije na Univerzi v Ljubljani. Občasno je predaval tudi študentom drugih fakultet te univerze. Poleg tega je veliko predaval v tujini. Na raznih univerzah v ZDA je kar šestnajstkrat predaval kot gostujoči profesor, vabljen je bil na predavanja najuglednejših univerz in znanstvenih inštitutov, kot so Univerza v Illinoisu, Inštitut Maxa Plancka v Münchenu, Tehniška univerza v Münchenu, Univerza v Heidelbergu, Univerza v Melbournu idr.

Med svojim dolgoletnim znanstvenim in pedagoškim delom na univerzi je bil zasl. prof. dr. Vid Pečjak mentor mnogim diplomantom, magistrantom in doktorjem/icam znanosti. Med njegovimi učenci je ogromna večina diplomiranih psihologov pri nas, kot mentor ali somentor pa je znanstveno oblikoval veliko vodilnih slovenskih psihologov.

Zasl. prof. dr. Vid Pečjak se je močno uveljavil tudi s strokovnim in znanstvenim organizacijskim delom. Poleg vrste funkcij v strokovnih združenjih, je sodeloval v organizaciji domačih, mednarodnih in svetovnih znanstvenih srečanj, konferenc in kongresov. Kar nekajkrat je sam bil tudi glavni organizator konferenc ali kongresov.

Zanimivo in dokaj pestro je tudi jubilentovo umetniško ustvarjanje. V naše umetniško slovstvo se je zapisal kot avtor domišljjskih del za otroke in mladino (*Živali v ukrivljenem zrcalu*, 1957; *Drejšček in trije Marsovcčki*, 1961; *Pobegli robot*, 1967, 1974) in kot eden vodilnih slovenskih piscev znanstvene fantastike (*Adam in Ema na planetu starcev*, 1972; *Roboti so med nami*, 1974; *Kam je izginila Ema Lauš*, 1980). Pisal je tudi potopise (*Ameriške razglednice*, 1970), satirična dela (*Socializem v Kozji vasi*, 1988) in družbeno analitična dela (*Kako se je podrl komunizem*, 1990). Je avtor večjega števila radijskih in televizijskih iger, za TV film *Tretje življenje* (1983), ki je nastal po zgodbi iz novele *Kam je izginila Ema Lauš*, je dobil nagradi Prix Futura in Prix Japan.

Znanstveno publicistično delo zasl. prof. dr. Vid Pečjaka je močno povezano tudi z revijo *Anthropos*. V vsem času njenega obstoja je sodeloval z njo, kot avtor, v njenih uredništvih in odborih in v njenih okroglih mizah ter simpozijih. V času izhajanja revije je v njej izšlo kar 19 jubilentovih prispevkov, med njimi takšni, ki so povezani z njegovimi najpomembnejšimi raziskovalnimi dosežki.

Zasl. prof. dr. Vid Pečjak je med vrhunskimi ustvarjalci, ki jih upravičeno štejemo med oblikovalce duhovne biti našega časa. V slovenskem prostoru je vtisnil svojo podobo ne samo v lastno stroko in njeno znanost in ne samo v našo univerzo: posegel je širše v slovensko znanost, v umetnost in tudi v javnost. Obenem je z rezultati svojega dela jasno dokazal, da sodi v prve vrste naših znanstvenikov, ki imajo kaj pokazati tudi svetu. Ker ostaja v svojem ustvarjanju enako aktiven in pronicljiv, vemo, da bomo lahko tej oceni že kmalu dodali nove dosežke in se jih veselili skupaj z njim. Želimo mu še veliko uspehov, plodnega, ustvarjalnega dela in življenjskega zdravja ter zadovoljstva.